

ἡ μὲν δὴ Νάπη (τοῦτο γὰρ ἐκαλεῖτο), 29.13-14 [2.28.1] ὁ Βρύ-
αξις (τοῦτο γὰρ ἐκαλεῖτο ὁ στρατηγός), 53.3 [4.10.1] ὁ δὲ
Γνάθων (τουτί γὰρ ἐκαλεῖτο). Ἐκ τῆς παραβολῆς διδασκόμεθα
ὅτι καὶ ἐν σελ. 51.8 μᾶλλον γρ. τοῦτο γὰρ ἐκαλεῖτο. Τὸ οὕτω τοῦ κώ-
δικος V ἴσως ὀφείλεται εἰς ἐσφαλμένην ἀνάλυσιν βραχυγραφίας.

Ἡ τυπογραφικὴ ἐμφάνισις τοῦ τόμου εἶναι ἡ ἀναμενομένη εἰς τὰς ἐκδό-
σεις Teubner. Μόνα σφάλματα τονισμοῦ τὰ ὁποῖα ὑπέπεσαν εἰς τὴν ἀντίληψίν
μας εἶναι τὰ ἐξῆς δύο: σελ. 50.16 π η γ ἦ ς τιν ὀ ς (ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ π η γ ἦ ς
τινο ς) καὶ 59.5 π ἄ τ ε ρ α (ἀντὶ πα τ ἔ ρ α).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Γρηγορίου Δ. Ζιάκα, *Ὁ Μυστικὸς ποιητὴς Maulana Jalaladdin Rumi καὶ ἡ
διδασκαλία του*, Θεσσαλονίκη 1987, σελ. 329.

Ἡ παρούσα μελέτη τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης Γρ.
Δ. Ζιάκα στρέφεται περὶ τὴν ἔρευναν τοῦ ἰσλαμικοῦ μυστικισμοῦ καὶ σκοπεῖ νὰ
ἐρευνήσῃ τὸν βίον, τὸ ἔργον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ περιφημοτέρου ἐκ τῶν
μυστικῶν ποιητῶν τοῦ Ἰσλάμ, τοῦ ἐξόχου Jalaladdin Rumi. Εἶναι δὲ ὁ ἰσλαμικὸς
μυστικισμὸς, γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα tasawwuf ἢ sufismus, μία τῶν σπουδαιο-
τέρων καὶ πλέον ἀξιολόγων πνευματικῶν κινήσεων καὶ μορφῶν τοῦ πνεύματος,
αἱ ὁποῖαι ἐγεννήθησαν εἰς τὸ Ἰσλάμ ἀποτελεῖ τὴν ὑψίστην ἔκφρασιν τοῦ ἰσλα-
μικοῦ πνεύματος, τὸν πνευματικὸν καρπὸν ἐσωτερικεύσεως καὶ αὐτοπεριουλ-
λογῆς τοῦ μουσουλμανισμοῦ.

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος (κεφάλαια α' καὶ β') σελ. 33-90, ἐντοπίζονται καὶ ἐξε-
τάζονται ὑπὸ τοῦ σ. τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ποιητοῦ, τὸ οἰκογενειακὸν δένδρον, ἡ μα-
θητεία του κατὰ τὴν ἀποδημίαν καὶ περιπλάνησίν του, ἡ διδασκαλία καὶ αἱ ἀν-
τιδράσεις τὰς ὁποίας προεκάλεσεν, ὡς καὶ ἡ ἐν γένει ἐπίδρασις τοῦ πνεύματός του
ἐν τῇ μουσουλμανικῇ παραδόσει. Ὅμοίως ἀναφέρεται τὸ φιλολογικὸν ἔργον του
(τετράστιχα, κηρύγματα, ἐπιστολαί), τὸ ὁποῖον καὶ ἀναλύεται ἐξ ἐπόψεως δομῆς,
ποιητικῶν μέτρων καὶ συμβολισμοῦ τῆς γλώσσης.

Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος (κεφάλαια α', β', γ' καὶ δ'), σελ. 93-266, ἐκτίθεται ἡ
διδασκαλία τοῦ Jalaladdin Rumi εἰς 4 κεφάλαια, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον ἀ-
ναφέρεται εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ ὄντος, τὸ δεῦτερον εἰς τὴν Δημιουργίαν ὡς αἰ-
ωνίαν Θεοφάνειαν, τὸ τρίτον εἰς τὸν Ἄνθρωπον ὡς μικρόκοσμον καὶ μακρόκο-
σμον καὶ ὡς κάτοπτρον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Σύμπαντος, καὶ τὸ τέταρτον εἰς τὴν ἐ-
πιστροφὴν τοῦ παντός εἰς τὴν ἀρχέγονον ἐνότητα. Ἀκολουθοῦν τὰ κεφάλαια:
Συμπεράσματα (σ. 267-276) καὶ The Mystic Poet Maulana Jalaladdin Rumi and
His Teaching-Summary (σ. 277-289).

Ἐπειδὴ ἡ ἀκμὴ τοῦ μουσουλμανικοῦ πνευματικοῦ βίου σημειοῦται διὰ
τῆς κατὰ τὸν 9ον καὶ 10ον αἰῶνα οἰκειώσεως τῆς ἑλληνικῆς πνευματικῆς κλη-
ρονομίας ὑπὸ τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου καὶ ἐπειδὴ ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ θεολογία τοῦ
Ἰσλάμ ἔχουν βαθεῖας τὰς ρίζας των εἰς τὴν ἑλληνικὴν σκέψιν καὶ φιλοσοφίαν,
ὁ ἰσλαμικὸς μυστικισμὸς παρουσιάζει μέγιστον ἐνδιαφέρον καὶ ἡ παρούσα
ἐργασία ἀποκτιᾷ καὶ γραμματολογικὴν ἀξίαν. Ἐπὶ πλέον διὰ τῆς μελέτης τοῦ

ισλαμικού μυστικισμού, του οποίου ως επιφανέστερος εκπρόσωπος ανεγνωρίσθη ο μυστικός ποιητής Maulana Jalaladdin Rumi, ο αναγνώστης βοηθείται όχι μόνον εις την μόρφωσιν πληρεστέρας εικόνας περί τῆς οὐσίας καὶ τῶν ἐκφάνσεων τῆς ἀνθρωπίνης θρησκευτικότητος, ἀλλὰ καὶ εις τὴν βαθυτέραν κατανόησιν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς σωτηριώδους διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐννοίας τοῦ ἀληθοῦς μυστικοῦ βιώματος τῆς ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Θεολογίας.

Καὶ ὁ Πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος κατακλείων τὴν μελέτην του σημειοῖ: «Ἡ μυστικὴ ἐμπειρία τοῦ Jalaladdin Rumi εἶναι ἀξία προσοχῆς, διότι ἐκφράζει τὴν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐναγώνιον ἀναζήτησιν τοῦ θεοῦ. Ὁ ἐκστατικὸς ἐνθουσιασμὸς εἰς τὴν ἐμπειρίαν τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐνώσεως παρουσιάζεται εἰς τὸν Ἰσλαμικὸν μυστικισμόν διὰ τῶν αὐτῶν πολλάκις λεκτικῶν σχημάτων ὡς καὶ εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀσκητικὴν πρᾶξιν καὶ θεωρίαν. Καὶ ἐνταῦθα ἀκριβῶς διαπιστοῦται ἡ ζωτικὴ ἐπίδρασις τῆς χριστιανικῆς εὐσεβείας ἐπὶ τῆς εὐσεβείας τοῦ Ἰσλαμικοῦ μυστικισμοῦ, ἂν καὶ ὁ τελευταῖος εἶναι ξένος πρὸς τὴν ἀληθῆ περι Ἀποκαλύψεως καὶ πνευματικότητος διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ὡς καὶ πρὸς τὴν ἐμπειρίαν καὶ τὴν διὰ τῆς θεώσεως θεᾶν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν ἁγίων τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως.

Ὅτι συγκινητικοὶ λόγοι ἀγάπης τοῦ Jalaladdin Rumi πρὸς τὸν Θεόν, ἡ ἐναγώνιος ἀναζήτησις τῆς ἀληθείας καὶ τὰ βαθέα θρησκευτικὰ αὐτοῦ βιώματα φαίνεται νὰ ρίπτουν περισσότερον φῶς εἰς τοὺς προφητικὸς λόγους: «ἀπ' ἀνατολῶν ἡλίου ἕως δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου καὶ θυσία καθαρὰ, διότι μέγα τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ,» (Μαλαχίου 1, 11). Ἴσως εἶναι τὸ φῶς ἐκεῖνο τοῦ «σπερματικοῦ Λόγου», τὸ ὁποῖον ἐβλεπεν ὁ μέγας θρησκευτολόγος καὶ εὐαγγελικὸς ἐπίσκοπος Nathan Söderblom, ὅστις —θεωρῶν τὴν ἱστορίαν τῶν θρησκευμάτων ὡς ἱστορίαν τῆς Οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν—, ὅταν εὐρίσκετο ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου του διεκήρυττε: Γνωρίζω ὅτι ὁ Θεὸς ζῆ δύνامي νὰ τὸ ἀποδείξω διὰ τῆς ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων».

Ὁ τόμος εἰς ἐπιμελημένην καὶ καλαισθητὸν ἔκδοσιν (Ἐκδόσεις Π. Πουρναρᾶ, Θεσ/νίκη) συμπληροῦται διὰ πλουσιωτάτης Βιβλιογραφίας (Πηγαί-βοηθήματα), Πίνακος Ἀραβικῶν ὄρων, Πίνακος Ὄνομάτων καὶ Πίνακος Πραγμάτων.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ν. ΛΟΞΑΣ

Scholia Demosthenica. Volumen II scholia in orationes 19-60 continens. Edidit Mervin R. Dilts. Leipzig 1986 (Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana). Σελ. XIV+404.

Συνέχειαν τοῦ α' τόμου τῶν εἰς Δημοσθένη σχολίων (βλ. Πλάτων α τόμ. 36 (1984), σελ. 125-126 καὶ Γ. Α. Χριστοδούλου, Σύμμικτα κριτικά, Ἀθήναι 1986, σελ. 125-126) ἀποτελεῖ ὁ μετὰ χεῖρας ὀγκωδέστερος β' τόμος, περιέχων τὰ εἰς τοὺς λόγους 19-60 τοῦ Δημοσθένους σχόλια. Καὶ διὰ τὸν τόμον αὐτὸν ἰσχύουν ὅσα ἐγράφησαν περὶ τοῦ προηγουμένου, ὅτι δηλ. ἡ συγκρότησις τοῦ ἀρχαίου κειμένου στηρίζεται ἐπὶ εὐρείας βάσεως κωδίκων, ἡ ἐπιλογή δὲ τῶν